

FYRA STARKA TJÖRNKVINNOR

Denna pionplanta är från Almas trädgård sedan 1920-1930-talet, finns idag i min trädgård.

Birgitta Persson

Innehållsförteckning

Varför började jag skriva denna berättelse	sid 3
Tjörnkarta	sid 4
Kvinnohistoria	sid 4
Undervisning skola	sid 5
Inger Persdotter, min morfars mamma	sid 7
Charlotta Andreasdotter, min mormors mamma	sid 12
Anna Hallberg, född Olofsdotter, min mormor	sid 16
Brita Rosén, född Hallberg, min mamma	sid 21
Foto	sid 27

Varför började jag skriva denna berättelse.

När jag började släktforska för många år sedan såg jag att mycket som skrevs i kyrkoböcker mm handlade om mannen. Det var mannen som bestämde. Då tänkte jag att jag skulle försöka skriva lite utifrån kvinnornas situation och liv. Jag har valt att skriva om fyra kvinnor i min släkt. De fyra kvinnorna är Inger Persdotter, min morfars mamma, Anna Charlotta Andreasdotter, min mormors mamma, Alma Hallberg, min mormor och Brita Rosén född Hallberg, min mamma. Jag har använt mig av uppgifter ur min släktforskning och berättelser från släktingar och andra personer och egen kunskap. Har även försökt att sätta in historien utifrån hur verkligheten såg ut då, vilka regler som gällde.

Jag har använt mig av en del Tjörbu dialekt och har försökt att förklara orden. Det har inte varit så lätt alla gånger. Jag har haft tur som har kunnat fråga några som fortfarande kommer ihåg en del ord. Det har varit mycket roligt.

Det tog lång tid innan jag kom igång att skriva men när jag började i en skrivarcirkel genom PRO Tjörn/ABF så kom jag igång. Ett stort tack till alla i cirkeln för allt stöd och hjälp, utan er hade det nog inte kommit på prant. Ett stort tack till Mona Axelsson för spännande berättelser och all hjälp och stöd under skrivandet. Inte att glömma alla som hjälpt till med datorn som ibland krånglat lite för mycket.

Klövedal 2016

I en Provinsiälläkares årsberättelse från 1866 så fanns det 7000 personer boende på Tjörn. Enligt SCB's befolkningsstatistik den 31 december 1880 bodde det i Rönnängs kapell 1115 personer. Jag har tittat i respektive husförhörlängd. I Rönnängs kyrkobok för 1881-1894 och funnit att det i Rönnäng fanns 246 familjer. I Stansvik bodde det 26 familjer, 145 personer och i Bäckevik bodde 17 familjer. 73 personer. Dessa siffror är preliminära.

Kvinnohistoria

Under 1800-talet var det männens som bestämde över kvinnorna. Alla kvinnor, gifta som ogifta, stod under mannens förmyndarskap. Det behövde inte vara hennes man utan det kunde vara hennes fader. Gällande ogifta kvinnor kunde det även vara arbetsgivaren. För gifta kvinnor var det mannen som bestämde. Gifta kvinnor blev självbestämmande när mannen dog, eller vid skilsmässa. Gifte de om sig blev de omyndigförklarade igen och den nya maken den som bestämde.

1858 kom en förordning där ogifta kvinnor kunde ansöka vid domstol att bli myndigförklarade, efter domstolsbeslut. Gifte hon sig blev hon omyndig. 1863 blev ogifta kvinnor automatiskt myndiga vid 25 års ålder. Från 1884 blev ogift kvinna myndig vid 21 års ålder. (Kronologi över kvinnors rättigheter Wikipedia kvinnohistoria på nätet)

Det var näst intill omöjligt att ta ut skilsmässa för kvinnor som sökte. Lagliga skäl var, partners otrogenhet, (endast den bedragne kunde ansöka), övergivet sin respektive, hade en livslång sjukdom eller dömts till ett

långvarigt fängelsestraff. Skilsmässa var en mycket ovanlig utväg ur ett olyckligt äktenskap. Ansökan om skilsmässa, vid denna tid, när det gällde Tjörns kommun, skulle ställas till Domkapitlet i Göteborg. Det var kyrkan som beslutade i dessa frågor.

Den sista stora koleraepidemin kom till Tjörn 1866. Flest drabbades på Klädesholmen. (Koleraepidemin på Tjörn 1866, Emelie Brorson, 2012) I Ingers släkt drabbades hennes mamma och en syster, systemns make och tre barn dog i kolera. I Hans släkt var det hans pappa som dog i koleran. I Charlottas släkt var det flera, både vuxna och barn på hennes morbrors sida som drabbades.

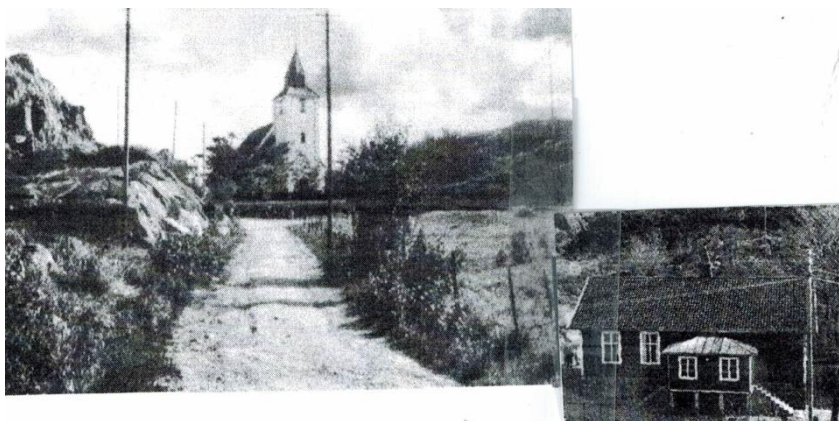
Riksdagen beslutade att införa en allmän pensionsförsäkring och gjorde detta 21 maj 1913. De som var äldre under 1940-talet kunde från 67 års ålder kvittera ut folkpension. Vid mitten av 1940-talet uppgick pensionen till 60: - månaden. Medellivslängden 1945 var bara 68 år för män och 71 år för kvinnor så det blev inte så många pensionsår för de flesta. Folkpensionen reformerades 1945 och höjdes till en nivå som gjorde att det blev möjligt för pensionärer att klara sig oberoende av släktingars godtycke eller fattigvård. Folkpensionen delades ut utan inkomstprövning och blev en rättighet för alla svenskar. Änkepension infördes 1948 till den som blivit änka efter 55 års ålder. Samtidigt kom ett hustrutillägg till kvinnor som fyllt 60 år när maken gick i pension. 1921 fick kvinnor rösträtt men det blev inte jämställt mellan kvinnor och män. Det var först 1951 som kvinnan kunde bli förmyndare för sina egna barn vid makes frånfalle.

Hälften av svenskarna bodde under 1945 i glesbygd. Oftast de äldre tillsammans med sina barn i samma hushåll. De äldre blev omhändertagna av sina barn när de blev gamla. De äldre hjälpte barnen med olika hushållsarbete. Morfar/farfar hjälpte till med gårdens produktion. Mormor/farmor hjälpte till med barnpassning och olika typer av hushållsarbete. Genom detta fick deras vuxna barn en ovärderlig kunskap från sina föräldrar. (www.nordiskamuseet.se/arlilkar gammal i folkhemmet)

Perioden mellan 1820-1920 var en barnrikeperiod, en svår och fattig tid med stor försörjningsbörda. Levnadsstandarderna var under 1865 medelmåttig, med stor skillnad mellan de välbeställda och de fattiga. De fattiga hade brist på mat, åt oftast potatis, bönor och ibland fisk. Kvinnorna hade inte kläder utifrån väderleken utan blev ofta sjuka. Det var även kallt i deras hus. (En provinsialläkares årsberättelse från Orust och Tjörns distrikt, 1860, Susanne Berntsson, 2009) Det var släkten som skulle ta hand om de sina när de behövde hjälp. Det var näst intill omöjligt att få bistånd, det förekom dock ibland.

Undervisning och skola.

Innan första allmänna skolstadgan kom 1842, där det anbefalldes att sockenskolor inom 5 år skulle finnas i alla kommuner, var det kyrkan som ansvarade för undervisningen. Det var klockaren som skulle sköta undervisningen genom katekesläsning. Det var viktigt att kunna läsa katekesen, kunde du inte det, blev du inte konfirmerad. Blev du inte konfirmerad kunde du inte heller gifta dig. Under denna tid var det ambulatoriska skolmästare som skötte undervisningen. Det borde ordnas så att de fattigas barn kunde bli undervisade gratis ute i byarna. Någon familj/person kunde upplåta en lokal/ett rum för den ambulerande skolmästaren där han kunde undervisa barnen. Familjen/personen kunde då få en liten ersättning.

Rönnängs kyrka och Rönnängs gamla kyrkskola. Kyrkskolan låg nedanför kyrkan till höger ungefär som på bilden. Sedan hade de utedasset på vänster sida lite vid berget. I denna skola gick mormor Alma och min mamma Brita.

Hösten 1861 valde Rönnäng att anställa sin första lärare till småskolan. Redan hösten 1862 startades en andra småskola i Rönnäng. Vid inspektion av småskolan 1864 fanns det i kapellskolorna på Rönnäng och Klädesholmen 362 barn i skolåldern, varav 236 i folkskolan. Det visade sig då att flickorna läste obehindrat rent medan endast ett fåtal pojkar läste försvarligt innantill. En förklaring som gavs till detta var att pojkarna ägnade mesta tiden på sjön. Barnen i småskolan läste betydligt bättre än de äldre pojkarna. I Rönnängs skolor 1866 var lärotiden 39 veckor om året och sex dagar i veckan. I folkskolan läste man tre årsklasser samtidigt och dessa undervisades av samma lärare. Flickorna hade undervisning i syslöjd. 1894 var det 279 barn i distriktets skolor varav 126 barn i Rönnängs skolor.

I Fagerfjäll fanns en småskola och där fanns en lärare från 1887 I Tyfta fanns en folkskola med lärare från 1881.

Skolans inspektör föreslog sommaren 1919 att det måste bli bättre skolformer som betydde heltidsläsning. 1926 yrkades på att skolkyrkan blev B1-skola och därmed heltidsläsning. Beslut kom 1927 från domkapitlet att kyrkoskolan skulle ha heltidsläsning. Rönnängs skoldistrikt skrev till Kungl Majestät om vad de tyckte om 1919-års undervisningsplan. De hade synpunkter på att hembygdsundervisningen fått för mycket tid. Den största bristen var att skolans alltjämt viktigaste ämne, kristendomsundervisningen, fått för lite tid. Prästen påpekade att minst 4 timmar i veckan borde alla klasser få läsa Luthers lilla katekes. Timmar till detta skulle kunna tas från hembygdsundervisningen. Rönnängs småskola hade vid slutet av vårterminen 1936, 17 barn, kyrkskolan 45 barn. (Tjörns gamla skolor 1 och 2)

När jag har räknat om pengarnas värde till dagens värde har jag använt mig av Kungliga Myntkabinetts värdering. Det är konsumentprisindex som de har räknat utifrån.

INGER PERSDOTTER, MIN MORFARS MAMMA

Pettersson, Per Född 1784-11-13. Död 1872-03-25.	Gift 1807-08-15 i Olsnäs, Stenkyrka O.	Rutgersdotter, Greta Född 1785-05-20. Död 1853-11-18.
Persdotter, Inger* Johanna Född 1830-07-26 i Hede Stenkyrka O. Död 1910-11-13 i Stansvik Rönnäng O. Piga, fiskarhustru.		
Gift 1853-05-16 i Stansvik Rönnäng O.	Johansson, Hans Född 1826-11-27. Död 1868-11-20. ▲	
Hansdotter gift Andreasson, Johanna Gustava* Född 1854-12-23. Död 1933-09-03. ►		
Hansson, Peter Alfred* Född 1857-10-11 i Stansvik Rönnäng O. Död 1890-03-01 i I havet vid Pater Noster (Rönnäng O). ►		
Hansson, Johan August Född 1861-03-20 i Stansvik Rönnäng O. Död 1948-05-08 i Stansvik Rönnäng O. ►		
Hansson Hallberg, Anders Född 1864-08-20 i Stansvik Rönnäng O, . Död 1951-03-12 i Stansvik Rönnäng O, . ►		
Hansson, Gustaf Född 1867-08-08 i Rönnäng Stansvik O. Död 1890-03-01 i I havet vid Pater Noster (Rönnäng O).		

Inger föddes i Hede, Stenkyrka 26 juli 1830 och hon dog i Rönnäng 13 november 1910. Inger föräldrar var Per Pettersson och Greta Rutgersdotter, Greta var 45 år då Inger föddes. Inger hade nio äldre syskon. Hon föddes som tvilling men system dog strax efter födseln.

Jag har tittat kyrkoböckerna men för Hede har det varit svårt att få en helhetsbild. Hede har varit indelat i många små områden med närliggande gårdar, så jag vet inte riktigt var Inger föddes. I kyrkboken för Hede 1830 kunde jag hitta 4 familjer och arton personer. En familj var Per och sedan hans barn.

I kyrkböckerna står hennes pappa Per som hemmansägare. I husförhörslängden det år Inger föddes står pappa Pers som undantag, vilket betydde att Per, hans hustru och dottern Inger bodde kvar på gården som sköttes av en av Pers äldre döttrar. Senare står att Pers dotter Petronella och hennes make Olof Hansson tog över gården. I november 1853 dog Ingers mamma Greta och Ingers syster Petronella och hennes make och tre av deras barn i kolera. En omyndig dotter på 6 år överlevde och fick överförmyndare och en arrendator tog över ansvaret för gården. Inger pappa Per bodde kvar hos arrendatorn.

Under Ingers skoltid fanns det ingen skola i Fagerfjäll. Det var då kyrkan som skötte undervisningen, klockaren hade här ett stort ansvar. Innan skolorna kom fanns det en ambulerande skolmästare som åkte runt i bygden och undervisade barnen. Kyrkan lade ett stort ansvar på föräldrarna att lära barnen bokstäver så att de skulle kunna läsa katekesen. Kan se i kyrkböckerna att Inger var kunnig i katekesen och kunde läsa. Har inte heller hittat att hon var konfirmerad

Här är huset som Ingers son Johan byggde och där Inger bodde på sin ålderdom.

Inger har jag inget kort på men på två av hennes barn Anders, min morfar, och Gustava tillsammans med sin make.

Inger flyttade till Rönnäng i oktober 1851 och började arbeta som piga hos Jonas Persson och hans hustru. Det var troligen där hon träffade Hans Johansson född 27 november 1826. Hans var född i Stansvik Rönnäng där båda hans föräldrar kom från. Hans pappa var fiskare vilket Hans också arbetade som. Inger och Hans gifte sig i maj 1853 i Stansvik Rönnäng. Inger och Hans fick fem barn.

Gustava född 1854-1933

Alfred 1857-1890

Johan 1861-1948

Anders 1864-1951

Gustaf 1867-1890

När Inger och Hans gifte sig och flyttade ihop bodde de troligen i Hans föräldrahem, där även Hans mamma änkan Anna Andreasdotter bodde fram tills hon dog 1866, i kyrkboken står hon som utfattig. Hans bror, Anders Johansson, bodde även han ett tag hos dem. Han åkte till England 1860 men kom tillbaks 1890 och gifte sig med Olena Beata Berntsdotter .

Inger och Hans byggde troligen ett nytt hus vid fiskhamnen i Stansvik, troligen vid Fiskhamnsvägen 1. De hade inte råd att behålla detta hus utan fick flytta till ett gammalt hus som också låg i Stansvik, troligen någonstans vid Båtmansvägen och Kvarnbacken. Detta har berättats av äldre bönder som hade sina gårdar i Stansvik. Deras barn har berättat vidare, så här har jag förstätt situationen med boendet utifrån berättelser och kyrkböckerna. Hans fortsatte att arbeta som fiskare fram tills han dog 1868. Hans bouppteckning blev inte gjord förrän 1872 vilket troligen gjorde att Inger och barnen kunde bo kvar i det gamla huset tills bouppteckningen var klar.

Jag har inte kunnat finna vad Hans dog av men den stora farsoten vid denna tid var lungshot. Det är väl troligt att han dog av detta. Tänka sig ett gammalt och förfallet boende, inte mycket inkomster så det fanns nog inte tillräckligt med varma kläder.

Inger stod nu ensam med fem barn, Gustava 14 år, Alfred 11 år, Johan 7 år, Anders min morfar, 4 år och Gustav 1 år i ett gammalt hus. Det är ju inte svårt att förstå att det blev mycket jobbigt för henne. I Hans bouppteckning står att han hade tillgångar: en stugbyggnad gammal och förfallen värde 10 kronor, i dagens pengar, värt 630 kronor, det fanns också en gammal båt värd 3 kronor. Han hade en del skulder till bl.a. släktingar, skulden översteg tillgångarna med 70,50 kronor, ca 4400: - i dagens penningvärde. Inger fick ta

över dessa skulder så det blev mycket ansvar för henne. Inger var tvungen att sälja huset vid fiskhamnen och hon och barnen fick flytta till en gammal stenstuga med jordgolv. Denna gamla stenstuga var belägen uppe i berget vid *Skadebacken* på väg mot Dammen.

Tänk att som ensamstående med fem minderåriga barn vara tvungen att flytta in i denna lilla stuga, När Inger flyttade hem till sin son blev det åter en båtsman som fick bo här.

Foto av A Nilsson 1903, Nordiska museet

Det fanns bara små möjlighet att få hjälp från samhället. Det var släkten som skulle hjälpa till. Ingers mamma var död och hennes pappa gammal då Hans gick bort . Hennes syskon var också äldre och hade familjer med allt vad det innebar redan då Inger föddes. Hans föräldrar var båda döda och hans broder dog 1863 och system 1873. Hans andra syster bodde på Dyrön

Perioden mellan 1820-1920 var en barnrikeperiod, en svår och fattig tid med stor försörjningsbörda. Inger fick ta allt ansvar för barnen. En strategi för att kunna få lite inkomst var att barnen tidigt fick börja arbeta. Det har berättats att pojkarna fick jobba som *kuhölingar*, "kopojar" under uppväxten. Anders, min morfar, har berättat att när de kom hem tyckte Inger att de varit bättre de stannat kvar på jobbet, för hon hade ingen mat till dem. En gång bad Anders Inger att få slicka kastrullen med havregrynsgröt. Den portion han fått räckte inte för att stilla hungern för en växande pojke. Jag har fått berättat för mig att Johan som vuxen berättat att, han och Alfred elva år fick ge sig ut och tigga, de gick genom Bäckeвик, Mölnebo, Kuballe och Tyfta. När Johan och Alfred kom gående, var det en bonde som inte gillade detta utan han släppte sin hund på dem. Johan berättade att de löste detta genom att ta en käpp och sätta på en koljebackekrok, som de rätat ut. När hunden kom rusande mot dem stack de honom i nosen. Sedan fick de vara i fred. Det fanns även bönder som gärna hjälpte pojkarna så att de fick hjälpa till lite och fick ett mål mat för hjälpen. Det fanns också grannar i Stansvik som hjälpte Inger och barnen med mat och där troligen både Inger och Gustava kunde hjälpa till och få lite mat i ersättning.

Familjen drabbades aldrig av koleraepidemin som svepte fram över Tjörn 1866. Inger måste ha varit en duktig kvinna som klarade sin situation så bra, och gett barnen omsorg för det gick bra för alla barnen.

1888 byggde hennes son Johan huset i Stansvik, troligen flyttade Inger hem till honom vid denna tid. Inger hade då bott i den lilla stugan uppe i bergen från 1872. En stor sorg fick Inger vid sextio år, då hennes båda pojkar Alfred och Gustav gick bort i en båtolycka vid Pater Noster 1890. Alfreds fru gick bort 1984 och då ställde Inger och hennes son Johan upp och Alfreds barn flyttade hem till dem.

När hennes son Anders gifte sig och fick barn hjälpte Inger till att passa barnen. En moster har berättat att Inger bodde hos Anders och Alma, men jag kan inte se det i kyrkoböckerna utan hon står som boende hos sin son Johan. Johan och Anders bodde ju nära varandra så det kanske var så. Inger fick hjälp från sina barn på ålderdomen. Mina moster har berättat att Inger nog inte alltid hade det så lätt hos Johan. När Inger kom gående upp till Anders och Alma såg hon ledsen ut. Då sa Alma att ”nu har nog inte Johan varit så snäll mot Inger”. Inger dog 90 år gammal, på grund av ålderdom, hemma hos Anders och Alma

I Ingers bouppteckning står att hennes tillgångar var kläder till ett värde av 15 kronor. Dessa skulle gå till Stenkyrka eftersom hon fått bidrag därifrån.

Det gick bra för alla Ingers barn. Gustava bodde hemma hos Inger fram till 1872, och fick troligen hjälpa Inger med mycket. Gustava flyttade till Klädesholmen och arbetade som piga hos en salteriidkare mellan 1872-1887. Gustava bodde sedan hemma hos Inger en tid. Nästa arbete Gustava tog var som piga i Rönnängs prästgård. Efter det som piga på St Tjörnekalv hos August Andreasson. Där stannade hon. När August hustru dog gifte sig Gustava med honom. August hade en son från tidigare äktenskap och de fick 4 gemensamma barn. Där jag för några år sedan träffade ett av Gustavas barnbarn.

Alfred och Gustav jobbade båda som fiskare och båda drunknade i havet vid Pater Noster 1 mars 1890. Alfred var gift och hans fru Carolina var gravid när Alfred förolyckades. Hon födde en son i augusti 1890, Alfred Conrad Paulinus. Alfreds fru, Carolina, dog 1894. Hennes och Alfreds barn Paulinus och Josefina Elemina flyttade då hem till Johan Hansson, där ju även Inger bodde. Som förmyndare för sonen blev Carolinas broder, Carl Alfred Johansson från Dyrön. I Peter Alfreds bouppteckning står att han hade en fiskeskuta som hette Carl Valerius.

Gustav var bara 23 år då han gick bort, han hade inte hunnit bilda familj ännu så troligen bodde han kvar hos Inger och Johan. I hans bouppteckning finns det tillgångar

I kyrkoböckerna står att Johans hemvist är på sjön. Johan kom hem och byggde sitt hus i Stansvik 1888. Inger flyttade troligen hem till honom någon gång på 1888-talet. Johan var gift två gånger, 1904 med Alma och 1912 med Augusta, de fick inga barn. Johan tog hand om Inger, hon var skriven hos honom tills hon dog 1910. Han och hans andra hustru hade också ett fosterbarn från Göteborg som bodde hos dem en tid.

Anders fick sjömansbevis 1884 och 1889 och det berättades att han seglade till många länder i världen. Anders flyttade i februari 1892 till Nordamerikas Förenta Stater. I släktens ägo finns ett utvandrarkontrakt för Andrew Hallberg den 11 april 1900. Då åkte han till New York eller Boston enligt biljett vi har i släkten. Anders arbetade på en Yacht som hette Fleur de Lys från New York. Enligt berättelser i familjen seglade han yachter för rika människor när han var i Amerika. Anders kom hem 13 januari 1902 och bodde en tid hos sin broder Johan i Stansvik.- Anders träffade Alma, de fick första barnet redan i september 1902.

De byggde ett hus i Stansvik där de bodde kvar tills de dog. Anders och Alma fick nio barn, tre söner och sex döttrar.

Inger var en stark kvinna som ensam klarade av att ta hand om sina barn. Att kunna ge dem trygghet så att de kunde klara sig bra som vuxna. Hon måste ha varit ensam men det fanns troligen grannar som hjälpte till. Jag tror att Gustava som var äldst fick hjälpa henne mycket. Har fått berättats för mig att Gustava och hennes barn och barnbarn ofta var och hälsade på både hos Johan och Anders och Alma.

CHARLOTTA ANDREASDOTTER, MIN MORMORS MAMMA*

Jonasson, Andreas Född 1826-12-27. Död 1898-04-09.	Gift 1850-05-03 i Stenkyrka.	Hansdotter, Kristina Född 1828-12-26. Död 1902-11-13.
Andreasdotter, Anna Charlotta Född 1857-08-22 i Bäckevis Rönnäng O, . Död 1930-10-19 i Stansvik Rönnäng O, . Hemmansdotter.		
Gift 1880-04-23 i Rönnäng O.	Olsson, Olof Född 1842-07-20. Död 1921-04-21. ▲	
Olsdotter Hallberg, Alma* Bernhardina Född 1880-07-30 i Röd Stenkyrka O, . Död 1959-07-06 i Stansvik Rönnäng O, . ►		
Olsson, Oscar Alrik Född 1882-03-26 i Röd Stenkyrka. Död 1883-12-18 i Rönnäng O.		
Utom äktenskap.	okänd,	
Olsdotter, Olga* Josefina Född 1888-09-09 i Bäckevis Rönnäng O, . Död 1974 i Massachusetts US. ►		
Olsson, Martin Alfred Född 1893-09-12 i Bäckevis Rönnäng O. Död 1895-03-28 i Rönnäng (O).		

Charlotta föddes i Bäckevis 22 augusti 1857 och dog 19 oktober 1930 i Rönnäng. Hennes föräldrar var Andreas Jonasson och Kristina Hansdotter. Pappan Andreas var hemmansägare och hade en gård i Bäckevis. Andreas hade även pigor anställda så gården var kanske ganska stor. Charlotta hade fem syskon, de två systrarna som föddes före henne dog båda vid ett-två års ålder. Elisabeth född 1855, och en broder Karl August född 1861. Hos hennes föräldrar bodde ett tag Andreas mamma som sedan gifte om sig. När koleran drabbade Tjörn klarade sig hennes föräldrar och syskon. Andreas bror, Kristian Jonasson, som hade en gård nära Andreas i Bäckevis, hans fru och 4 av deras barn dog i Koleran 1866, mellan 30 september och 2 oktober. Charlottas pappa Andreas tog då hand om brorsonen Karl Johan Kristiansson född 1865 som klarade sig från Koleran. Släktingar på system Elisabeths sida bor i Skärhamn.

När Charlotta föddes fanns det, enligt Rönnängs husförhörlängd 1854-1860, 9 familjer, femtioen personer boende i Bäckevis

I detta område i Bäckevis låg Charlottas barndomshem.

Jag kan se i kyrkböckerna att Charlotta var läskunnig. Rönnängs folkskola byggdes 1872 då var Charlotta redan 15 år, för gammal att gå i skolan. Innan skolan kom var, det var oftast klockaren som skulle undervisa barnen i läsning av katekesen.

Charlotta med sina flickor Alma och Olga. Charlotta sitter längst fram och bakom henne står Alma, min mormor, och Olga vid sidan av.

Charlotta bodde kvar hemma hos sina föräldrar fram tills hon gifte sig med Olof Olsson 1880. Det vanliga var att flickorna tog plats som piga, men eftersom hennes far hade en gård fick hon kanske hjälpa till där eller på närliggande gårdar.

När hon och Olof gifte sig flyttade hon till Röd i Stenkyrka, där Olofs pappa bodde. Alma föddes i Röd. De flyttade senare från Röd till Bäckeвик, 1883, och i kyrkoboken står Olof som inhysning i Bäckeвик. Med inhysning menas att man bor i ett hus eller på ägor som tillhör annan person. En inhyst person är helt eller delvis utanför produktionen men har fast förankring i församlingen.

Charlotta fick två barn med Olof

Alma 1880-1959

Oscar Alrik 1882-1883

Olof står som sjöman och i kyrkböckerna finns noterat att Olof tillsammans med Charlotta och deras dotter Alma skall flytta till Minnesota i Amerikas Förenta stater. Detta blev inte av men Olof reste ensam till Amerika. Har en notering om att han 1881 åker till Amerika över Hull i England. Har inte hittat tillbakaresa men vet att han kom hem igen för i kyrkböckerna står att familjen flyttade till Bäckeвик från Röd 5 december 1883. Sonen Oscar Alrik dog den 18 december 1883. Olof hade en stor längtan att åka till Amerika, han hade troligen inget jobb i Sverige. Olof återvände till Amerika i slutet av 1885 och levde kvar där till 1918.

När Olof var i Amerika fick Charlotta ytterligare 2 barn med en grannpojke.

Olga 1888-1974

Martin Alfred 1893-1898

Jag har inte kunnat hitta i kyrkböckerna vem som var far till dessa två barn. Men i familjen och i samhället har man talat om att fadern skulle vara, Mattias Andersson, som Charlotta senare flyttar ihop med och levde tillsammans med fram tills han dör 1929. Mattias var tidigare gift med Charlottas kusin Anna Elisabeth och de bodde grannar med Charlotta i Bäckeвик.. Anna Elisabeth och Mattias hade gemensamma barn. Anna Elisabeth dog i lungsot 1889.

Att ta ut skilsmässa för kvinnor var i det närmaste omöjligt men Charlotts skrev till Domkapitlet i Göteborg och ansökte om skilsmässa 1896. I Göteborg domkapitlet skiljebrevsbok ger man Charlotta rätt till skilsmässa. Förklaring som de ger är att "mannen (Olof Olsson) antagligen av ondska och motvilja, för flera år tillbaka lämnat hemorten samt övergivet och förlupit sin hustru". Charlotta fick ett skiljebrev från Domkapitlet 2 dec 1896.

Charlotta blev ensam kvar med Alma när Olof åkte till Amerika i slutet av 1885. Hon bodde kvar i Bäckeвик där ju hon hade sin släkt och kunde få hjälp. Charlotta hade en tuff tid med att ensam ta hand om sina barn både Olofs och de andra. Hon förlorade även två av sina barn, sönerna, i tidig ålder. Charlottas föräldrar Andreas dog 1898 och Kristina dog 1902. Så då hade hon inget stöd därifrån längre. Det var säkert mycket svårt att ensam ta hand om sig och sina barn. Troligen hjälpte hon till på gårdarna för att få lite inkomst och mat. En ivrig släktforskare har hittat i en bouppteckning 1900, från en handlande G Vahlqvist i Siröd. Där står "Under osäkra fordringar, att Lotta Andreasdotter från Bäckeвик, har en skuld på 4.50 , i dagens penningvärde 236.60. Att bo i Bäckeвик och handla i Siröd var en lång väg för att göra inköp. Kan se i bouppteckningen att det var många från Bäckeвик, Rönnäng och öarna som handlade där. Han kanske var hjälpsam och lät dem handla på kredit.

Charlotta bodde kvar med Alma och Olga i Bäckeвик fram till 28 november 1902. Charlotta och Olga flyttar då till Fagerfjäll. Alma gifter sig med Anders Hansson Hallberg och flyttar till Stansvik Rönnäng, 1902.

Charlotta köpte ett hus som låg alldeles vid *Grinna* "Grinden" i Fagerfjäll . Jag kan inte hitta henne som ägare till det huset som ligger där idag, det fanns troligen två hus så tomten har blivit delad. I kyrkböckerna står det att hon är fränskild hemmansägarinna, vilket innebär att hon äger sitt hemman. Mattias Andersson flyttade in till henne 1917. Det var ju vanligt att man gifte om sig när partnern dog. Fanns det barn och kvinnan dog, klarade mannen oftast inte ensam att ta hand om barn, familj och arbete. Blev kvinnan ensam hade hon svårt att försörja sig och ta hand om barn och hem. Här fanns det inga små barn men en del arbete med ett hemman som det står i kyrkböckerna att Charlotta hade. Hade Charlotta gift om sig med Mattias skulle hon ha blivit omyndig igen.

Charlotta hade ett hemman och troligen odlade hon grönsaker, kanske hade hon höns. För att få lite inkomst och eventuellt mat har Charlotta troligen hjälpt till på gårdarna med olika arbetsuppgifter när det har behövts. Martin var stenarbetare och hjälpte till med sådant arbete för att de skulle kunna överleva. Charlotta fick även hjälp från Alma, mina äldre mostrar har berättat att de ofta gick från Rönnäng till Charlotta med mat. Det var en lång väg att gå för flickorna.

Charlotta var en tuff kvinna, enligt de som kände henne, som kunde ge svar på tal. Det berättas att hon hade bjudit på mat och när alla ätit frågade hon om de visste vad de ätit. Det var kråka jag bjudit på sa hon. Troligen var det Mattias som var den stora kärleken, de "levde ju i synd" sa man, men fortsatte att bo tillsammans. Mattias dog i januari 1929.

När Charlotta blev sjuk bodde hon hos Alma och Anders i Rönnäng men var fortfarande skriven i Fagerfjäll. Charlotta dog 73 år gammal den 19 oktober 1930 hemma hos Alma. I bouppteckningen kan man se att Charlotta var en duktig och sparsam kvinna. Hon hade tre bankböcker från olika banker med ca 585 kronor sparade, motsvarande 17 564: -. Hon hade inga skulder utan det som drogs ifrån tillgångarna var begravningskostnader, bouppteckningskostnaden och 200: - till Alma för skötsel av henne under två år och fyra månader. Tillgångarna översteg skulderna med 145,47 kronor.

Jag har inte kunnat få reda på var Charlotta är begravd. Vid denna tid begravde man personer i gravar som det kunde ligga andra i men som ingen hade hand om.

Det har gått bra för Charlottas två flickor. Olga flyttade en kort tid till Göteborg sedan vidare till Amerika. Där gifte hon sig med Karl A Pettersson som var från Sverige och de fick tre barn. Från Olga har min mamma ofta fått brev och jag fick ett kort när jag fyllde fem år. Olga dog i Massachusetts i Amerika 1974. Hennes äldste son Alfred har jag träffat när jag var barn. Han var på Tjörn och i Marstrand och hälsade på. Han var lika gammal som mina mostrar så jag kallade honom för morbror Alfred. Alfred flyttade till Göteborg på äldre dagar och dog där 1982.

Alma stannade på Tjörn och gifte sig med Anders Hallberg. Alma, min mormor, kommer jag att berätta mer om i nästa stycke

Olof stannade i Amerika och gifte om sig där med Selma Olsson, och fick en dotter. Olof kom hem till sin dotter Alma på äldre dagar, han avled hos henne på Tjörn 21 april 1921 och ligger begravd i Anders och Almas grav på kyrkogården i Rönnäng. I Olofs bouppteckning står att hans dotter Anna Olsson Tranberg kontaktat en advokatbyrå för att få arv. Min mormor Alma motsätter sig detta och Anna Olsson Tranberg får inget arv. Jag har försökt att få fram mer information om Olofs familj i Amerika men inte lyckats.

Vad jag förstått var Charlotta en mycket bestämd kvinna som visste vad hon ville. Att ta ut skilsmässa, att bli hemmansägarinna och leva ogift för att få vara myndig. Varför åkte hon inte med Olof till Amerika, det vet jag inte men hon var bestämd att hon inte skulle åka med. Kanske var det tryggare här hemma. Charlotta levde tillsammans med Martin, kanske var det hennes stora kärlek, trots att man sa att de levde i synd.

ALMA, HALLBERG, FÖDD OLOFSDOTTER, MIN MORMOR

Olsson, Olof Född 1842-07-20. Död 1921-04-21. sjöman.	Gift 1880-04-23 i Rönnäng O.	Andreasdotter, Anna Charlotta Född 1857-08-22. Död 1930-10-19. Hemmansdotter.
Olsson dotter Hallberg, Alma* Bernhardina Född 1880-07-30 i Röd Stenkyrka O, . Död 1959-07-06 i Stansvik Rönnäng O, .		
Gift 1902-09-05 i Rönnäng.	Hansson Hallberg, Anders Född 1864-08-20. Död 1951-03-12. ▲	
Hallberg, Harald* Oskar Född 1902-10-11 i Stansvik Rönnäng O. Död 1935-06-13 i Skallhult Brevik, R. ▶		
Hallberg gift Samuelsson, Anna* Josefine Född 1904-09-26 i Stansvik Rönnäng O. Död 1987-12-30 i Göteborg O. ▶		
Hallberg, Albert* Bernhard Född 1907-02-22 i Stansvik, Rönnäng O. Död 1918-02-20 i Stansvik, Rönnäng O.		
Hallberg gift Olsson, Berta* Adolfina Född 1909-06-18 i Stansvik Rönnäng O. Död 2004-05-19 i Gullholmen O. ▶		
Hallberg, Ingrid* Charlotta Född 1911-07-13 i Stansvik Rönnäng O. Död 2007-11-11 i Va Frölunda, Göteborg O. ▶		
Hallberg, Sven* Arvid Född 1913-10-27 i Stansvik Rönnäng O. Död 1976-07-07 i Masthugget, Göteborg O.		
Hallberg, gift Rosén, Brita* Albertina Född 1920-06-13 i Stansvik Rönnäng O. Död 2010-05-08 i Örgryte, Göteborg O. ▶		
Hallberg, gift Lückner, Edith* Maria Född 1922-09-14 i Stansvik Rönnäng O. Död 2003-11-16 i Marstrand O. ▶		
Hallberg, gift Svensson, Karin* Amanda Född 1922-09-14 i Stansvik Rönnäng K. Död 2001-06-12 i Tjuvkiel, Lycke O. ▶		

Alma föddes i Röd Stenkyrka den 30 juli, 1880 och dog i Rönnäng 6 juli, 1959. Troligen bodde de hos hennes farfar i detta ombyggda hus.

När Alma föddes bodde det enligt husförhörlängden ca sex-åtta familjer i Röd

En av faddrarna till Alma var Charlottas syster Elisabeth. I Skärhamn finns idag släktingar till Elisabeth. Alma bodde den mesta tiden tillsammans med sin mamma Charlotta då hennes pappa Olof bosatte sig i Amerika. Charlotta och Alma flyttade till Bäckevek 1883. Alma hade en broder som dog då han var ett år. Sedan fick hon halvsyskon Olga 1888 och Martin Alfred, 1893 som dog då han var fem år. Alma växte upp som storsyster till Olga och de hade även kontakt genom åren.

När Alma var i skollåldern bodde hon i Bäckevek och gick troligen i kyrkskolan i Rönnäng. Hon blev enligt Konfirmationsboken konfirmerad 1895 då hon var 15 år. I konfirmationsboken står att hon hade "a" i betyg. Där står även att pappa Olof vistas i Amerika.

Här är kort på Alma det första från hennes förlovning 1901, det andra från 1937.

Alma träffade Anders Hansson Hallberg då hon var 22 år och de gifte sig 1902. De byggde ett hus i Stansvik. Köpebrev utfärdades 19 juni 1918, för 528 kvadratmeter mot en köpeskilling av 300 kronor, i dagens värde 24 000 kronor. Vad jag förstår så bodde de i huset från det att de gifte sig, det var vanligt att köpebrev skrevs senare. Morfar arbetade från början som fiskare och hade en liten stuga, det lilla blåa huset, bredvid

huset där han hade sina fiskredskap. Det var ju mycket jobb med att rensa och laga nät, mm. Tidigare fanns inte takfönstret på det vita huset.

Alma och Anders fick nio barn, sju flickor och tre pojkar: Alma var 22 år när hon fick sitt första barn och 42 år då tvillingarna föddes.

Harald, 1902-1935

Anna, 1904-1987

Albert, 1907-1918

Berta, 1909-2004

Ingrid, 1911-2007

Sven, 1913-1976

Brita, 1920-2010

Edit, 1922-2003

Karin, 1922-2001

En stor sorg för Alma och Anders var att deras pojke Albert bara blev elva år, han gick igenom isen och drunknade. Den äldsta pojken Harald flyttade tidigt hemifrån och dog också ganska ung vid 33 års ålder.

Anders jobbade som fiskare, och sedan när han inte orkade fiska mer som Ångbåtskommissionär för Marstrands Ångbåtsbolag. Jag har fått berättat för mig att Anders var mycket punktlig och gick alltid vägen ner till bryggan då Ångbåten skulle komma. Som fiskare var Anders ute hela dagarna, kanske under veckan. Jag har inte kunnat få fram vilken/vilka båt/ båtar han var ute med. När han var hemma skulle allt arbete med garn mm skötas om. Så när det gällde barn och hem var det Alma som skötte detta. De hade inget

vatten inne utan fick gå till en brunn och hämta vatten. De hade heller ingen elektricitet i huset så länge de levde. Mormor hade en fotogenlampa, som nog inte gav mycket ljus.

Alma och Anders hus fick namnet Hembygden då prästen, Georg Flyckt, tyckte att alla hus i Rönnäng skulle ha ett namn. Huset de bodde i var inte stort, ett stort rum, "bästrummet" som man inte var i vardagslag och ett kök. Det fanns en vind där mormor hade en vävstol och där morfar hade ett rum Morfars rum på vinden gick bara att bo i på sommaren då det inte fanns någon värme. De hade dess utänför i anslutning till det lilla huset. Där hade de nog också en tvättstuga, och eventuellt höns. Det fanns två ingångar till det stora huset, en till *skurt* och köket och en genom en liten veranda in i stora rummet. Den vägen kommer jag aldrig ihåg att man gick in. I *skurt* fanns ett skafferi och ett extra rum. *Skurt* "skjulet" var hallen man kom in i där fanns ingen värme eller isolering. Troligen därför det kallades skjulet.

I köket fanns ett stort köksbord, lite skåp och en kökssoffa. När jag går in i köket ser jag Alma sittande på en stol vid spisen och att kaffekitteln, av koppar, alltid stod på värmning. Ett minne jag har är att, hon åtminstone på äldre dagar, satt mycket där. I köket hade de också en stor säng med gavlar runt. Det var inte så lätt att komma upp i sängen. Vedspisen var alltid tänd för där lagades all mat och värmdes vatten och den gav ju värme åt huset. Vid spisen fanns ett sådant här kopparkärl som hon hällde vatten i. Vattnet blev ju varmt av elden i spisen.

Dörren till stora rummet var oftast stängd. När vi var där och hälsade på låg vi och sov i stora rummet. Där hade mormor ett skåp och ett bord där hon hade roliga och fina saker ställda. Jag som barn tyckte det var spännande att titta på. Kommer ihåg en snäcka som morfar hade med sig från sina resor som sjöman. Den skulle jag lyssna på då kunde jag höra havet brusa, den snäckan står nu i mitt fönster.

Under huset fanns en källare där mormor hade potatis och grönsaker som jag har hämtat till henne när jag var där.

Vatten fick de hämta utifrån, en pump fanns på tomten. Senare fick de hämta vatten ur en brunn på tomten bredvid, som en John ägde. Vattnet här var inte lika bra som det i brunnen som låg där servicehuset Kvarnbacken ligger idag. Där var vattnet bättre men det var en längre bit att gå. När Alma var yngre gick hon dit på äldre dagar blev det den närmsta pumpen.

Alma fick tidigt barn och när barnen var små hjälpte Inger henne med att passa dem. Mellan 1902-1913 hade hon sex barn i småbarnsåldern och skolåldern. När min mamma föddes var hennes närmsta syskon ju sju år och sedan kom tvillingflickorna två år efter mamma. Tänk all tvätt det var och inget vatten inne. Troligen hade de tygblöjor så tvätt fanns det gott om. Alma hade då första världskriget startade 1914, sex barn i åldern mellan 16 och sju år. Under kriget var det brist på mat och det var ransonering. Det var en svår tid med oro inför vad som skulle kunna ske.

Mormor Alma hade alltid sitt hus öppet, barnen hade lekkamrater som var där, detta har min mamma och barnens tidigare lekkamrater berättat för mig. Alma tog också emot zigenare som var ute och vandrade. Hon lät dem sova över hos henne och det hände aldrig att hon blev ofredad. Originalen Fina Gren var också en besökare hos mormor.

Alma tog hand om och skötte sina föräldrar Olof, Charlotta och Inger, morfars mamma, på deras ålderdom. När de blev sjuka bodde de hemma hos henne och Anders fram tills att de dog. Detta skedde under tiden Alma hade barn boende hemma. Inger dog hemma hos Alma och Anders 1910 då fanns det fyra små barn där. Olof kom hem och flyttade in till Alma och Anders runt 1915. Han blev sjuk 1920 och dog 1921 hemma hos Alma, som då hade fyra barn boende hos sig. Charlotta bodde under sin sjukdom, två år och fyra månader, hos Alma och Anders innan hon dog 1930 då fanns det inte så många små barn boende kvar hos Alma. Tänk vilket jobb Alma hade, både små barn och sjuka personer att ta hand om.

Under andra världskriget har jag hört att Alma tvättade för militären, tänk vilket jobb det var, utan vatten och upp i berget för att skölja tvätten. Skulle vara roligt att veta hur mycket hon fick betalt för detta slit.

Mamma och jag åkte ofta med ångbåten från Marstrand till Rönnäng för att mamma skulle hjälpa mormor. Alla mormors flickor var ofta och hjälpte henne. Det jag kommer ihåg från besöken hos mormor var när mamma hjälpte henne att tvätta. Då kokte hon lakan och handukar i tvättgrytan. Därifrån fick vi gå till en damm som vi kallade för *Blåkoln*, "Blåkulla", den låg uppe i bergen tvärs över stora vägen. Det var till att bära dit tvätten sedan skölja den i dammen. När det var gjort hängdes tvätten upp till tork på havtornsbuskarna som fanns där uppe. Sedan var det att gå upp igen och plocka ner och vika ihop.

När mormors trasmattor skulle tvättas var det att gå ner till Fiskhamnen. Där såg då inte ut som det gör idag utan det var vatten ganska långt upp. Mattorna skulle skuras i saltvattnet för då blev de extra fina. Var det fint väder passade jag även på att bada. Ett gammalt kort från Stansvik där mormor Alma tvättade sina mattor.

Mamma och jag var på sommaren ofta ute och plockade blåbär som vi tog hem till mormor. Ett tillfälle som jag kommer ihåg var när vi plockat blåbär och på vägen hem mötte vi "Charles på Rumpen". Han undrade vad vi gjort och jag berättade att vi plockat blåbär. Då sa Charles till mig att jag inte fick plocka så mycket *svingringebär*. Han förklarade för mig att man kunde *svimma* "svimma" om man åt för mycket Odon. Tog lång tid innan jag vågade äta Odon igen.,

När jag var barn passade mormor och morfar mig ibland. Jag tyckte det var jätteroligt att vara hos dem. Mest tyckte jag om min morfar han var så glad och tog hand om mig. Mormor Alma var mer bestämt av sig och henne kallade jag för tanten.

När jag kom till mormor fick jag varav beredd på att det rusade ut katter som inte kände igen mig. Mormor hade många katter. Jag fick alltid vad vi kallade "Rönnängssjuka" när jag kom till mormor. Jag blev mycket snuvig och förstår idag att jag var allergisk mot alla mormors katter.

När jag var på besök med mamma hos mormor över en helg fick man inte göra något på söndagen, den skulle helgas. Fick inte läsa veckotidningar eller sticka. Mammans syster Anna bodde lite längre ner i

Stansvik, i Johans tidigare hus, så mamma gick till henne för att dricka kaffe och kanske sticka en stund. Mormor Alma visste om detta för när vi kom tillbaka sa hon att vi inte hade helgat söndagen.

Jag kommer ihåg när Alma kardade och spann garn som hon sedan stickade och vävde av Jag har kvar hennes kardor. Mormor hade en stor vävstol som jag tyckte var roligt att se på när hon vävde. Troligen vävde hon mattor som hon sålde. Jag har en fin filt som hon har vävt, Jag har även kvar ett par lovikkavantar som Alma spunnit garnet och mamma stickat till mig då jag var ca tio år. Jag har fått berättat för mig att Alma hjälpte andra som inte kunde sticka att lära sig. Hon kunde även sticka fina hälar på sockar som hon också hjälpte andra med. Morfar Anders var duktig på att snickra och jag har en vagga han gjort. Mamma berättade att hon fick sitta och vagga tvillingarna när de skulle sova, hon var då två år.

Alma blev änka vid 71 års ålder, eftersom det fanns folkpension vid denna tid fick nog Alma pension och fick ärva lite pengar efter Anders. Hon började gå sämre och fick då hjälp av grannar med inköp och att hämta vatten. Det var en grannpojke som handlade mjölk för henne varje dag efter han slutat skolan. Han gjorde detta i många år och slutade då han konfirmerats. Han berättade för mig om att Alma hyrde ut det lilla huset på tomten till en skrothandlare Fredrik och hans hustru. Fredrik och hans fru hyrde det lilla huset vid de tillfällen då han var i området och samlade skrot. Grannpojken fick köpa mjölk och gräddor även för dem. Fick hämta mjölkflaskor och gå ner till affären *Knut på Skäret*, "Knut på Skäret". Det kommer jag ihåg att jag också har gjort, det var spännande att få gå till affären där det fanns godis. Där jobbade även Viola som jag tyckte om att prata med.

Jag kommer ihåg när morfar dog, han låg då ute i verandan, det kom mycket folk och sa adjö till honom. Alla skulle vara svartklädda. Det var inget konstigt tyckte jag för det skulle vara så och jag fick vara med. Kommer även ihåg begravningen och kaffet på Kafé skäret. Jag var då elva år och kunde inte förstå att alla pratade, skrattade och var glada.

Det blev ensamt för Alma när Anders gick bort. Hon tyckte mycket om att prata och när jag var i tonåren tyckte jag om att höra henne prata *Tjörnbu dialekt*, "Tjörn dialekt" trots att jag inte kände de hon talade om sa hon ofta *Howar du hom* eller *Howar du hu* "kommer du ihåg honom eller, kommer du ihåg henne."

Alma dog 6 juli 1959 och begravdes bredvid Anders på Rönnängs kyrkogård.

Alma var en stark kvinna, orkade ta hand om sina barn samtidigt som hon skötte sina föräldrar och svärmor när de var gamla och sjuka. Hon klarade sig själv på äldre dagar, kunde bo kvar i huset utan rinnande vatten och el, tills hon dog. Alla hennes flickor kom ofta och hälsade på men jag tror att det blev ensamt för henne. Alma tyckte mycket om att prata med någon. Jag tyckte som barn alltid att mormor Alma var så bestämd. Idag kan jag se att hon kanske måste ha varit bestämd för att klara sin situation. Alla Almas flickor träffades ofta under min uppväxt. Idag försöker vi kusiner att träffa någon gång per år. Det är flera om håller på med släktforskning så vi har mycket att prata om. Vi tycker alla att det är synd att vi inte frågade våra mammor mer om släkten och hur det var förr i tiden.

Under tiden jag skrivit denna berättelse har jag fått kontakt med Almas kusin på sin pappa Olofs sida. Kusinen har berättat för mig att hon var på besök hos Alma. Hon kommer ihåg att hon träffade och lekte med några flickor. Troligen var detta min mamma Brita och hennes tvillingsystrar, de var i ungefär samma ålder.

BRITA ROSÉN FÖDD HALLBERG, MIN MAMMA.

Hansson Hallberg, Anders Född 1864-08-20. Död 1951-03-12. sjöman, fiskare, kommissionär.	Gift 1902-09-05 i Rönköping.	Olsdotter Hallberg, Alma* Bernhardina Född 1880-07-30. Död 1959-07-06.
Hallberg, gift Rosén, Brita* Albertina Född 1920-06-13 i Stansvik Rönköping O. Död 2010-05-08 i Örgryte, Göteborg O. städerska, hemtjänsten.		
Gift 1944-03-12 i Marstrand.	Rosén, Karl* Olof Gerhard Född 1898-09-24. Död 1959-06-19.	
Rosén, Birgitta Född 1945-04-14 i Marstrand Mölndal O.		
Rosen, dödfödd flicka Född 1949-04-13 i Marstrand Mölndal O. Död 1949-04-13 i Koöns kyrkogård Marstrand.		
Rosén, Sven-Olof Född 1950-06-27 i Marstrand Mölndal O. Död 2011-03-24 i Göteborg O.		

Brita föddes i Stansvik, Rönköping den 13 juni 1920 i Rönköping och dog 8 maj 2010 i Göteborg. Hennes föräldrar var Alma och Anders Hallberg. Hon var näst yngst av syskonen och efter henne kom tvillingflickorna Edit och Karin. Jag vet inte så mycket om mammas uppväxt men hon har berättat att hon hade många kompisar och att alla var välkomna hem till Alma och Anders när de skulle leka. Brita har berättat vissa galna saker som de gjorde tillsammans med sina kamrater. Bl.a. att pojkarna tävlade om att kissa längs och då skulle flickorna också visa att de kunde. Vad jag kan förstå så hade hon under uppväxten och sedan även i vuxen ålder mycket stöd av sina äldre systrar. Brodern Sven var mormors älsklingsbarn. Söner var ju viktiga på denna tid, de skulle föra familjen vidare och ta över efter föräldrarna

I Britas betyg står att hon skrevs in vid Rönköpings kyrkskola 1929. Brita slutade skolan efter sjätte klass och gick ut med bra betyg: modersmålet AB, skrivning och språklära och välskrivning lilla a, räkning och geometri AB. Det hon hade sämst i var sång där hon fick B. Konstigt för min mamma sjöng mycket och bra. I slutbetyget står att det var tio elever av 15 som fick B i sång, kanske var sång inte ett så viktigt ämne. Brita har även ett avgångsbetyg från fortsättningsskolan. Där deltog hon 1935, i yrkesbestämd kurs med inriktning på hushållsarbete, där hon fick med beröm godkänd i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. I medborgarkunskap fick hon ”Med utmärkt beröm godkänd” och modersmål ”berömligt”

Så nu var Brita 15 år klar att stå på egna ben. Mamma har berättat att läraren var hemma och talade med Alma och Anders då han ville att hon skulle få fortsätta att läsa. Det ville inte Alma och Anders för det var sonen Sven som skulle läsa vidare.

Mamma har berättat att hon arbetade som barnflicka/piga i en familj i Kuballe. Hon bodde inte där utan hade detta arbete vid sidan av fortsättningsskolan. Hon fick låna en herrcykel för att ta sig fram och tillbaka.

Enveten som hon alltid varit fick hon kliva upp på en sten för att komma över stängen på herrcykeln har hon berättat. Efter skolan var slut böjande hon i Sillen på Klädesholmen. Hon började arbeta tidigt på morgonen och det var besvärligt att ta färjan varje morgon och eftermiddag. Brita bodde då hos en kusin till sig, Gustavas dotter Andrea, som hade hus på Klädesholmen.

I kyrkböckerna kan jag se att Brita flyttade till Göteborg när hon var 16 år. Flyttade ensam till en lägenhet på Eklandagatan. Hon arbetade då på ett café som hette Wembly. Detta café drevs av smugglarkungen Bremer och hans dotter. Brita berättade att när hon fått sin första lön köpte hon sig en blå klänning med röda bårder för två kronor och en snygg stråhatt, brun med flor, för 15 kronor. Hon var mycket stolt som kunnat köpa egna kläder. Tänk ensam i Göteborg vid 16 år, Brita hade ju sina äldre syskon i Göteborg och kunde få hjälp av dem.

Brita flyttade tillbaka till sina föräldrar 1938. Efter ett tag åkte till Marstrand och började jobba på Stadshotellet. När jag frågade hur det kom sig att hon åkte dit och började jobba sa hon att det var vanligt att Tjörnbör gjorde så. Det behövdes arbetskraft över somrarna. Mamma berättade att en väninna till henne Elsa i *Kårviga* "Kårevik" frågade om hon ville åka med till Marstrand och de gjorde hon. Jag minns från min barndom att det kom många kvinnor från Tjörn som jobbade över sommaren. I det huset vi bodde kunde man hyra rum över sommaren. Jag kommer ihåg att mamma hade besök av många vänner från Tjörn när jag var barn.

Jag tror att Brita åkte hem till Rönnäng igen och sedan åter till Marstrand. Hon och hennes syster Edit fick jobb på Alderdomshemmet, mamma står i kyrkböckerna som köksbiträde. Min kusin, på pappas sida, som bodde i Marstrand har berättat för mig att pappa Kalle började uppvakta mamma. Edit blev också uppvaktad av Eric som sedan blev hennes man. Jag kommer själv ihåg att jag som barn träffade några av de äldre som bodde på alderdomshemmet när mamma jobbade där. När Brita slutat där var några som kom hem och hälsade på. Speciellt en man som hette Kalle, han kallades för Kalle Höna. Han berättade många saker som jag som barn tyckte var konstiga. En sak jag kommer ihåg var att han en vinter sa "att om du börjar förfrysa dina händer skall du kissa på dem så blir de varma igen". Det tyckte jag var jätte äckligt.

Här är Kungsgatan 5 i Marstrand där Brita och Kalle flyttade in och Brita bodde tills hon flyttade till Göteborg 1960.

Brita gifte sig med Kalle 1944. Kalle jobbade som vaktmästare på Stadshotellet. Detta var under andra världskriget, som pågick mellan 1939-1945 De fick tre barn jag föddes 1945, de fick ett dödfött barn 1959 och min bror, Sven-Olof, föddes 1960

Jag har gamla kort på min pappa i militärkläder så jag tror att han var inkallad under kriget. Det var mycket militärer i Marstrand under denna tid och en tid efter kriget. Det var en svår tid och kriget kom nära Marstrand. Mamma har berättat om ubåten Ulven som gick under utanför Marstrand. Kriget medförde även ransonering av många varor, bland annat kaffe, te, kakao, skor och textilvaror. Även de vanligaste matvarorna blev ransonerade, kött, ägg, socker, mjöl, bröd och matfett. Ransoneringen var mellan 1940 till 1951. Jag kommer ihåg att när jag skulle hjälpa mamma att handla vissa saker fick jag ha med mig ransoneringskort. Jag minns också militären som var på fästningen, vi bodde på vägen upp till fästningen så de gick förbi vår bostad. Kommer också ihåg att vi fick mörklägga bostaden vid tillfälle, troligen bara övningar.

Brita var duktig på att spara och hade väl fått med sig detta från barndomen. Jag vet att när hon stekte fläsk så sparade hon fett för att sedan använda att steka i igen. Hon tog alltid vara på rester och slängde aldrig någon mat. Jag har inte hört henne beklaga sig utan hon försökte alltid hitta lösningar och se saker från den positiva sidan.

Brita och Kalle flyttade in i en lägenhet på Kungsgatan 5, där jag växte upp. I huset fanns flera lägenheter, i tre-fyra av dem bodde det folk året runt de andra hyrdes ut till sommargäster. Vår lägenhet hade två rum och kök. I köket hade vi en vedspis, men Brita köpte en elektrisk platta som vi kunde använda. Det fanns ett stort skafferi där man kunde förvara maten. Vi hade rinnande vatten men bara kallvatten. På vintrarna när det blev mycket kallt fick kranen stå på rinning, en liten stråle, så att vattnet inte skulle frysa.

Från köket ner till sängkammaren var det två trappsteg. Här satte mamma upp en gunga så att jag och min bror kunde gunga inne.

I sängkammaren hade vi tre sängar, en byrå och en sekretär. I vardagsrummet som låg längst in hade vi en matsalsmöbel, fåtöljer och ett linneskåp. När jag öppnade linneskåpet låg alla mammas lakan handdukar och örngott så fint manglade. Alla band på örngotten var krusade. Jag kommer ihåg att vi ofta var i detta rum, fick sitta där och göra läxorna. I stora rummet hade jag mina barnkalas. Under sommarmånaderna hyrdes detta rum ut till sommargäster, för att få in lite extra pengar. Ute på gården fanns vårt utedass, kallt och eländigt under vintern, lika eländigt under sommaren. På gården låg tvättstugan med en stor gryta där vittvätten kokades. Där fanns det träbaljor som vi fick bada i.

Brita har alltid varit en arbetsmyra och jobbat mycket. Det var även hon som hade ordning på ekonomin, min pappa missbrukade i perioder och då gick en del pengar till systemet. När jag var barn arbetade hon på Stadshotellet. Hon hjälpte till med många olika saker, städning, laga mat, diska, i kallsränken och jag tror att hon även serverade ibland. När jag var liten var jag med henne på stadshotellet, så hon behövde ingen barnvakt till mig. När jag blev lite större har hon berättat att jag hjälpte henne, inte alltid på rätt sätt. Både Brita och Kalle arbetade då min bror och jag var barn. Mamma hade sin syster på Koön och sin svägerska på Marstrand. Ön var ju inte så stor så alla kände alla. Det var ju en trygghet för oss barn Mamma hjälpte till i olika familjer med att städa och ibland handla. Hos en del arbetade hon hos året om och en del var sommargäster som hon hjälpte. När vi var riktigt små barn fick vi följa med henne till de ställen hon skulle jobba på utom ett ställe där vi inte fick gå in. Var det fint väder kunde vi vara utanför, eller sitta inne och rita och titta i böcker. På några ställen fanns det piano som vi kunde klinka på. När vi blev lite äldre visste vi alltid var hon var någon stans och kunde gå dit om det var något speciellt. Fanns alltid någon man kunde kontakta.

Brita gick ju yrkesinriktning mot hushållsarbete och fick med beröm godkänt i kvinnlig slöjd. Detta har hon verkligen utnyttjat. Brita sydde och stickade de flesta av våra kläder. Till min första skoldag hade hon sytt en fin klänning. Sedan sydde hon en klänning till vare examen ganska långt upp i skoltiden. Hur hon hann med har jag idag svårt att förstå men kommer ihåg att hon alltid natten innan examensdagen sydde det sista. Hon var duktig på att sy och sticka. När jag i skolan skulle ha syslöjd blev jag aldrig klar. Tyckte det var tråkigt. Jag kommer ihåg att det var mamma som gjorde klar mina slöjdster till examen då de skulle visas.

Vad jag kan förstå idag ville Brita nog gärna läsa vidare men det blev inte så. Hon läste mycket sagor och köpte böcker till oss barn. Det var viktigt för henne. Jag kan än idag komma ihåg verser ur Min Skattkammare och hela sagor ur Fibs sagor som vi ofta fick. Jag kan inte komma ihåg att hon själv läste böcker under tiden hon arbetade. Fanns ingen tid till det. Skolan var viktig för henne, vi skulle alltid göra våra läxor innan vi fick gå ut och leka. Sedan förhörde hon oss ordentligt. Vid ett tillfälle städade hon i en Tidningsaffär och där fick hon två tidningar varje vecka, Tidsfördrif och Allers. I dessa tidningar var det bra korsord och de tog hon sig tid till att lösa.

Jag kommer ihåg att mamma och vi barn ofta åkte till mormor Alma över midsomrarna. Det var då dans med levande musik på Rönnängs brygga. Hon gick ofta med sin kompis Stina och hennes dotter. Dotter och jag var inte spå gamla men vi tyckte det var roligt att dansa på byggan. Sista gången jag var där och dansade tror jag var 1959, Samma år som min pappa Kale dog. Det var en varm sommar och Brita sa att hon inte kommer att gå svartklädd i denna värme, det är inte med kläderna man sörjer. Hon blev då kallad den glada änkan av folket i Marstrand. Brita har alltid varit sig själv och inte alltid gjort som andra tycker att man skall göra. När jag gick och läste gick jag till kyrkan i jeans och skinnjacka. Det blev ett samtalsämne bland tanterna som alltid gick till kyrkan. För mamma var det inte det viktiga vad jag hade för kläder utan att jag gick till kyrkan.

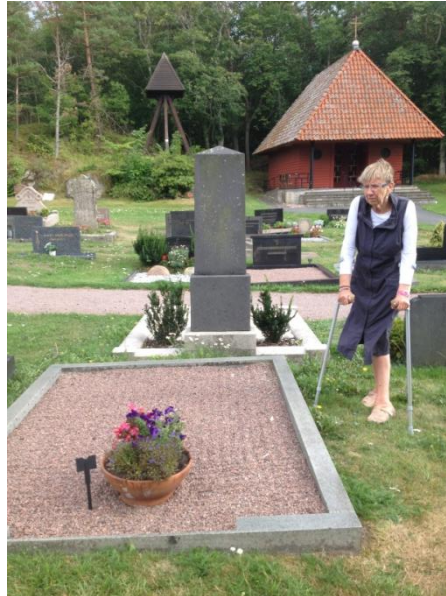
Efter pappas död flyttade mamma, min bror och jag till Göteborg 1960. Mamma sa att det var lättare för oss barn att få jobb om vi bodde i Göteborg. Brita fortsatte att jobba nästan lika intensivt som hon gjort i Marstrand. Hon hade bl.a. jobb hos några sommargäster från Marstrand som hade bostad i Göteborg, där var hon i många år. Brita var en riktig arbetsmyra. Hon delade först ut Göteborgs Posten på morgonen innan hon gick till sina andra jobb. Hon städade på Hotell Heden, jobbade på Göta hotell som låg på Stora Nygatan, Gårda fabriker, och det sista jobbet hon hade innan pensioneringen var i hemtjänsten där hon trivdes mycket bra. När hon arbetade i hemtjänsten träffade hon Ivar som hon umgicks mycket med.

När Brita blev pensionär hade hon tid att läsa, och det gjorde hon. Lånade mycket böcker och njöt av att läsa dem och att sedan kunna diskutera böckerna med mig.

Brita hade samma handikapp som jag har, detta hade troligen även Alma. På äldre dagar gick Brita mycket sämre och sista tiden var hon rullstolsburen. Enveten som hon var klarade hon att bo hemma, min bror Sven bodde hemma hos henne. Hon fick hjälp från hemtjänsten med duschning. Min bror handlade och hjälpte till med inköp och vardagssysslor.

Här är ett kort på Brita med barnbarn och barnbarnsbarn några år innan hon dog. Brita, Kalle och sonen Sven Olof ligger begravda på Koöns kyrkogård

Brita avled i Göteborg i maj 2010 hon skulle blivit 90 år i juni det året

Brita hade alltid lätt för att skratta och hon var en positiv kvinna. Hon använde sig ofta av uttryck och ordspråk, bl.a. "en bra kvinna råder sig själv". "den som spar han har", "allt klär en skönhet inget missklär en ful". Det hon ofta sa var att, "allt vad du vill att människorna skall göra dig skall du och göra dem". Jag kan idag känna igen mig, höra min mamma, när jag själv använder dessa uttryck. . Trots att det var svårt ekonomiskt har jag aldrig känt att jag inte fick saker jag ville ha. Hon hittade alltid på något sätt. Kommer ihåg då jag var tonåring och ville ha smala långbyxor. Mamma köpte tyg och sydde. När jag skulle ta på mig byxorna gick det inte att få igenom fötterna, de var för smalt. Inte kunde hon slänga byxorna så hon gick till affären och köpte två små dragkedjor och sydde i. Alla tyckte att det var tufft. Det som jag tyckte var jobbigt var när jag blev tonåring och ville vara ute lite mer än jag fick. Vi bodde ju på en liten ö där alla kände alla, så det var bara för henne att fråga om de sett mig. Sedan kom hon och hämtade mig, mycket pinsamt tyckte jag då. Idag kan jag se det som en trygghet.

Brita hette Albertina som andra namn och när min bror och jag var barn sjöng vi ofta för henne. "Albertina må så vara, Albertina ingen fara, Albertina så var det mammas namn pumpa läns." Ja hon var ett skepp man kunde lita på.

Det har varit jätte roligt och spännande att titta på dessa kvinnor. De har haft det kämpigt i livet men en styrka att klara sin situation. Kan ju känna igen mig i vissa saker som jag väl har fått i arv. Enveten är jag säger mina barn och det kan jag se även hos dem. Att försöka se det positiva och hitta lösningar istället för

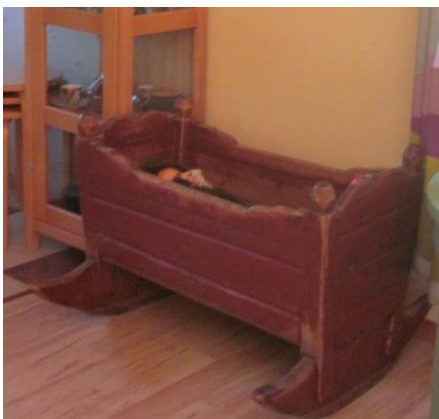
att se problem kan jag känna igen från Brita. Hon har väl fått det i arv hon också. Lätt för att skratta har vi alla i min familj och det tror jag är positivt och till hjälp när det är kivigt.

FOTO

Mormor Almas kopparkittel som alltid stod på spisen. Det dracks mycket kaffe hos Alma och troligen lärde jag mig att dricka kaffe tidigt.

Almas fotogenlampa, den enda jag kan komma ihåg. Den kan inte ha gett så mycket ljus. Blev nog inga långa vinterkvällar.

Vaggan som morfar Anders snickrade. Mamma har berättat att hon när hon var två år och tvillingarna föddes, fick hon hjälpa till att vaggas dem så att de somnade.